

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

A magyar reformált egyház Szervezetére s megállapítandó Rendszabályokra vonatkozó

Tervjavaslat.

A jánlva a konventi működő bizottság tagjainak figyelmébe.

Főtiszteletű és Méltóságos Konventi Bizottság!

A magyarországi reformált egyház konventje, a múlt év november havában, egy bizottságot küldött ki kebeléből a zsinati előmunkálatok elkészítése végett.

Mely bizottságnak feladatául tüzetett, javaslatot készíteni kellő indokolással :

- a) a legközelebb egybehivandó alkotmányozó zsinat szervezéséről;
- b) az egyházalkotmányról;
- c) a kánonokról;
- d) fegyelmi eljárásról.

A megválasztott bizottság mindjárt megválasztatása után Budapesten, egy rövid tanácskozmányt tartva,*) két albizottságra oszlott fel; az egyik albizottság feladata lévén, az egybehivandó zsinat helyéről, idejéről, tagjainak számáról, a választás módjáról, s a tanácskozás ügyrendéről készíteni javaslatot; a másik albizottság pedig tervezetet alkot : az egyházszervezetre, kánonokra és fegyelmi eljárásra vonatkozólag.

Ezen utóbbi bizottság elnöke Révész Bálint a tiszántúli kerület püspöke, azon indokból, hogy mennyire kívánatos sőt szükséges volna, ha épen most, midőn az egyházszervezet miként leendő megállapításának annyira fontos és egyetemlegesen érdeklő kérdése, reformált egyházunkban megoldásra és elintézésre vár : minél többen hallatnák véleményüket és nézeteiket, a folyó év kezdetével, a püspökök útján felhívta ugy a lelkipásztorokat, mint világi buzgóbb s szakavatottabb hitrokonainkat, hogy a kiknek kedvük s hivatásuk van, folyó évi május 1-ig, az egyház-

*) Ezen nagy bizottság tanácskozmányáról vezetett jegyzőkönyv, e Lapok 2-ik számában közöltetett.

szervezetre, kánonokra, fegyelmi szabályokra, vagy együttesen, vagy valamelyikre ezek közül, de mindenesetre indokolással kísért tervezetet készítsenek s azt valamelyik egyházi lapban nyomassák ki; hogy így az albizottsági tagok előre ismerjék és a május havában összehivandó tárgyalás alkalmával felhasználhassák; hasonló felhívás intézetett a konventi bizottsági tagokhoz is.

Alulírott egyik igénytelen tagja levén azon konventi albizottságnak, mely épen az egyházszervezetre, kánonokra, és fegyelmi szabályokra vonatkozó tervezet készítésével van megbízva : bátor vagyok saját nézeteimet és tervezetemet, ezen egyházunk életére oly nagy horderővel bíró ügyekben előterjeszteni.

Jól tudom, hogy mily nagy feladat és mennyi nehézséggel jár, egyházalkotmányi törvénytervet készíteni; jól ismerem, hogy a gyakorlati téren szerzett mennyi ismeretet, széles tapasztalatokat, úgy a hazai mint a külföldi egyházszervezetek és jogviszonyok terén teljes tájékozottságot, mély belátást és szakszerű alapos tudományos készültséget igényel, a czélnak valójában megfelelő egyházi rendszabályok megalkotása; azt is jól érzem, hogy itt e téren nem elegendő még magában a szives jóakarát és törekvés sem : mindazonáltal hogy mindezen kellékek hiányában, mégis merész voltam igénytelen szavaimat felemelni, bátorított annak tudata, hogy a többféle kísérletek mellett — melyek e téren okvetlenül kell hogy felmerüljenek — a valódi hivatottak dolgozatai még inkább ki fognak magaslani, a drága szemek a polyvák és konkoly közül könnyen kiválaszthatók; de meg nem akartam egyházkerületem püspökének, közvetlen hozzám intézett felhívását, mint csekély személyem iránti nagyrabecsült bizalmának, egyik tanujelét el nem fogadni, annak tehetségemhez képest meg nem felelni.

Dolgozatomat a következő részekre osztottam fel :

1-sőben előadom az egyházalkotmányi törvénytervet, az iskolaügy szabályozásával.

2-szor az egyházi rendszabályokat vagy kánonokat, melyek tehát a fegyelmi eljárás szabályait s az egyházi perrendtartást is magukban foglalják.

3-or a házasságügyi pótszabályokat.

Mindenik részszel együtt és egyszerre fogom közölni annak indokolását is.

Mielőtt azonban ezen tervezeteket előterjeszteném, szükségesnek tartom azon általános irányelveket megjelölni, melyek vezéreltek munkálatom elkészítésében s a melyek alapján ítélendő az meg.

A magyar ref. egyház szervezetének megalkotásánál — nézetem szerint — a következő általános elvek az irányadók, melyek szem elől nem téveszthetők :

I. Az egyházalkotmány tervezet az egyház valódi célja és rendeltetésével összhangzó, az egyház fogalmából mintegy önként következzen, azzal semmi tekintetben nem ellenkező.

A protestánsizmus az egyház kritériumai gyanánt a következőket emelte ki.

a) *Ecclesia est sanctorum congregatio, communio eorum videlicet, qui Deum verum in Christo servatore per verbum et spiritum sanctum vere cognoscunt et rite colunt, denique omnibus bonis per Christum gratuito oblatis fide participant. Haec ecclesia Dei sancta: domus Dei viventis, extracta ex lapidibus vivis et spiritualibus; columna et basis veritatis; Virgo et sponsa Christi et quidem unica et dilecta; grex ovium sub uno pastore Christo; Corpus Christi, quia fideles sunt viva Christi membra sub capite Christo.* (Helv. Conf. post.)

b) *Unio membrorum inter sese tota dependet ex unione membrorum cum capite.* (Keckerman) Das Verhältniss des Einzelnen zu einander abhängig sei von dem zu Christus, denn wenn sie Christi Geist nicht haben und mit ihrem Haupte nicht geeint sind, so können sie auch nicht untereinander verbunden werden. (Schweizer Glaubenslehre.)

c) Az egyháztagok királyi választott papságot alkotnak, a mely papság a Jézus Krisztusnak papságán alapulván, azon kötelezettséget szabja mindnyájunkra, hogy valamint ő áldozatul adta magát érettünk, úgy kell nekünk is magunkat Istennek áldozni. — Az egyházból tehát minden ugynevezhető kiváltságos papi rend vagy osztály ki van zárva.

d) Hogy azonban az egyház a maga célját megvalósíthassa, bizonyos eszközökkel kell rendelkeznie; bizonyos hatáskörrel, szervezettel kell bírnia. Maga a Krisztus rendelte a *ministerium ecclesiasticum*-ot vagy egyházi szolgálatot, a sákramentumok szerzése által. Ezen szolgálatot azonban az egyház megbízása és fölhatalmazása folytán lehet csak gyakorolni. Unveräusserliche Grundlage, darum bleibendes Kennzeichen der Kirche ist, die geordnete Zudienung des Wortes und der Sacramente.

Die Kirche ist Organismus der gläubigen Gemeinschaft und wirkt als Anstalt für diesen Dienst. (Schweizer) *Ecclesia visibilis est coetus eorum, qui per verbum externum, sacramentorum, disciplinae ecclesiasticae usum in unum externum corpus ac societatem coalescunt.* (Leidener Synopsis) Auch sind die Geistlichen alle nicht Herren, sondern geistliche Diener der Gemeinde, blosz als Bekleider des Amtes von ihnen unterschieden auf dem Boden gemeinsamer Priesterwürde aller Christen. (Schweizer.)

Imé ezek folytán a protestáns egyház fogalmának csak az oly egyházalkotmány felel meg, az nőtt ki abból mint gyökérből, mely :

1-ször közös hitvallási alapot ismer, annak létezését nélkülözhetlennek tartja. — Közös hitvallási alap nélkül egyesek merő önkénykedésének, túlhajtásainak játékvá süllyesztenek az egyház alá; melyben nem uralkodik semmi biztos és állandó irányelv, hanem a bizonytalanság és habozás nehéz ködében tévelyeg az egyházi társulat, a hívő lelkek mély megbotránkozására, a gyenge hitűeknek még gyengébbé tételére és a meghidegülés fokozására.

Igaz, hogy vannak a ker. vallásban a prot. elvek szerint is oly alapigazságok és hittételek, melyek változást vagy módosítást soha nem szenvedhetnek, mert akkor megtagadtatnék a keresztyénség, megszűnnék a protestáns jelleg; mindazáltal a közös hitvallási alap elismerése távolról sem foglalja azt magában, hogy tehát az évszázadokkal ezelőtt meghatározott symbolumok és confessiók minden időre nézve változhatlanok és örökre érvényesek, hanem az van az által szabálykepen felállítva, hogy a hitelvek és vallásos cselekmények terén minden változtatás vagy módosítás magát az egyházat, nem pedig annak egyes tagjait illeti; az egyház egyetemes képviselőjét, a zsinatot is, azonban nem oly mérvűleg, hogy ráparancsolhassa az egyes gyülekezetekre, mit kell hinni és cselekedni? a hit a kényszerítés és erőszak parancsszavát nem ismerheti. Hiszen a régibb zsinatokon egybegyűlt atyák is csak a maguk nevében és személyében fogadták el és irták alá a confessiókat; az egyes gyülekezetektől maguktól függött aztán, hogy elfogadják-e vagy nem azokat? Az egyházalkotmánynak jövőre is biztosítani kell e tekintetben a keresztyéni szabad vizsgálódás joggyakorlatát, de azért azt nem engedheti meg, hogy a hitörökséget, melyet apáinktól átvettünk, minden egyes egyén önfeljüleg, sokszor felületes eljárás és mélyebb belátás nélkül felforgassa, azzal könnyelmű játékot űzzön. Bizonyára ha áll a tisztes emlékü Geleji Katona kánonok első tétele: *Sicut nulla respublica nullaque hominum societas, sic neque ecclesia Christi in qua ex praescripto Apostoli, omnia decenter et ordine fieri debent, absque certis legibus ac constitutionibus consistere potest,* annak is mint dönthetlen ténynek kell állania, hogy közös hitvallási alap nélkül bármely egyház a felbomlásnak és

szétszakadásnak kórányagát hordja magában, melyet ennél fogva a szélvészek éa viharok mint fővenyre épített házat nagyon könnyen elseperhetnek és megsemmisíthetnek.

2-szor. Az egyházalkotmány biztosítsa minden egyes egyháztagnak részére a szabadságot és tevékenységet, ebben van kifejezve egyszersmind a gyülekezetek önállósága is. Tehát úgy legyen az egyházszervezet meghatározva, hogy abban a törvényhozás, végrehajtás és kormányzás, az egyháztagnak akarátán s megbizásán tehát tiszta és szabad képviseleti alapon álljon; az egyes gyülekezetek a felsőbb egyházhatóságok előállításába szabadon, azaz meggyőződésöket s belátásukat követve befolyjanak.

3-szor. Az egyház valódi céljához és rendeltetéséhez tartozik a fegyelem gyakorlása az egyház kebelébe tartozó minden tag irányában, de ezen fegyelem gyakorlása olyan legyen, mely az egyéni ker. szabadsággal megegyezék, építsen és ne romboljon. Tehát föladata az egyházi fenytéknek főleg az egyház szellemi fegyverei által hatni, a tévelygőknel hitet s ezáltal jó cselekedeteket előidézni. — „Nem akar ez az ószövetség hideg kötábláinak törvényeivel tetteink elé oly korlátot szabni, melyen túl megkövezés s több ily büntetés áll; hanem arra törekszik, hogy a szívben levő mustármagot ha lehet nagygyá, s a szeretet gyümölcseivel ékeskedővé nevelje. Nem akar a bünbánati szertartások gépies elvégeztetése által homokra építeni, hanem a romlott keblet is a hit sziklájává akarja szilárdítani, hogy arra aztán maga a megtérő bizton épithessen. Nem akar rettentve büntetni, de édesgetni és javítani.“ (Prot. egyh. és isk. lap. 1860. 149-ik l.) Komoly méltóság, bölcs előrelátás jellemezzék az egyháztanács és lelkész eljárását e téren; az elkésertéssel és zaklatással rombolni igen, de Krisztus anyaszentegyházát építeni épen nem lehet. — A mint St a h l nyilatkozik: dass nicht die Geiszel wider die Käufer und Verkäufer, sondern das Schwert des Wortes Gottes die Waffe des Sieges sey, dass der Tempel der Katholischen Kirche bleibe wenn die Menschen alle ausgefegt würden, der Leib der evangelischen Kirche dagegen untergehe wenn man hier bei verbreiteter Erkrankung die kranken Glieder abschneiden wolle, dass man keine Scheidewand ziehen solle zwischen denen, welche an der Brust des Herrn liegen und denen welche nur den Saum seines Kleides berühren, dass überhaupt eine Kirchengzucht nur dann Verstand und Bestand habe, wenn sie einmal von der Gemeinde getragen sey und zum andern wenn sie fern von einem bloß äusserlichen Einschreiten an das Gewissen an die innerste Persönlichkeiten appellire. — Schweizer Sándor pedig ker. hittanában ezen tételt állítja fel: Strafen die den äuszern Menschen peinlich treffen, sind der Kirche unwürdig, erbittern ohne zur Busze und Besserung zu leiten. Darum haben protestantische Landeskirchen, die austoszende Excommunication nicht anwenden können noch

wollen, sondern sich begnügt den nach wie vor zur Kirche Gerechneten für die Ordnung der Kirche unschädlich zu machen, indem man ihn in der Ausübung kirchlicher Rechte beschränkt, namentlich durch die vom Abendmahl fern haltende kleinere Excommunication.

II. Az egyházalkotmány megalkotásánál a történelmi multat vagyis a történelmi fejlődést figyelembe kell venni.

Miként az alkotmányos jog gyakorlatával bíró és rendelkező népek s nemzetek törvényhozásánál, s alkotmányuk rendezésénél mint főelv érvényesül, hogy a történelmi alapról letérni nem tanácsos, sőt nagy kockázattal jár, hanem azon szilárdul megállva kell a továbbfejlődést és haladást biztosítani, mert a történelmi alapról leszálló az alkudozás ingatag terére lép, mely legtöbbször jogfeladással jár: épen úgy kell a magyar ref. egyházalkotmányának szervezésénél eljárni. Van a mi egyházunknak igaz hogy küzdelmes de fölemelő szép és dicső történelmi multja, és élete; meg kell figyelni a fejlődés törvényeit, az egyházi közszellemet, közérzületet és gondolkozást, melyek azt áthatották és éltették.

Ezen főelv alapján a tényleges helyzet annyivalinkább figyelembe veendő épen a mi egyházi viszonyainkat illetőleg, mert a magyarországi 5 ref. egyházkerület közül mondhatni mindegyik függetlenül és egész önállósággal intézvének eddig a maga ügyeit, képződtek és alakultak az egyházkerületekben oly sajátságos viszonyok és intézkedések, melyeket teljesen egyformásítani csak az egyházi élet és érdekek nagy kárával, és veszélyeztetésével lehetne. A történelmi multnak ezen tiszteletben tartása azonban nem terjeszthető annyira ki, hogy tehát belügyeink rendezését illetőleg bizonyos engedmények és módosítások megtételét ne igényelhetné az egyes egyházkerületektől, az egyetemes ref. egyháznak jól felfogott érdeke; sőt inkább csak akkor lesz kivihető és megvalósítható az általános egyházszervezet, ha az egyes egyházkerületek az egyetemes érdekeknek képesek és hajlandók alárendelni magukat, eddigi intézvényeiket és eljárásaikat. Ha kölcsönös egyezkedésre, egymás megértésére nem leszünk hajlandók, akkor hiábavaló minden törekvés és tervezgetés; egyházi állapotaink nem javulhatnak, ha a szükséges eszközöket föl nem keressük és fölhasználni nem igyekezünk.

De az sem volna helyes eljárás a magyar ref. egyház szervezetének megalkotásánál, ha valamelyik külföldi egyházalkotmányt egyszerűleg átvennénk és a mi viszonyainkat abba mintegy ráhába beerőszakolni törekednénk. — Kétségen kívül áll, hogy a külföldi jelentékenyebb s már a gyakorlat által is megpróbált egyházszervezetek nagy haszonnal tanulmányozhatók e téren, sőt multhatlanul figyelembe kell venni azokat az alkotás munkájánál; de azért aligha lehetne az annyi és oly sok egyházszervezet közül

csak egyet is olyat megjelölni, mely a magyar ref. egyház szükségeinek és követelményeinek minden tekintetben megfelelhessen, bármily czélszerűek és hasznosak legyenek is azok különben, az ottani viszonyok között az Isten országa terjedésének biztos előmozdítására.

A mi hazai viszonyainkból folyó követelmények és elvek továbbá :

a) a minden fokozaton keresztül vonuló kettős elnökségnek és világi elem paritásának fentartása és keresztülvitele;

b) nemkülönben a mérsékelt egyházi tisztujtás életbe léptetése.

Hogy miért kell és szükséges a kettős elnökséget és a világi elem paritását egyházkormányzatunk minden fokozatán keresztülvinni, azt úgy vélem nincs szükség bővebben miért indokolnom; következik az egyházi életünk eddigi multjából és viszonyaiból.

A mérsékelt tisztujtást pedig, mely minden 6-dik évben előállana az oly hivatalokra nézve, melyek nem kívánják életpályaszerű szakképzettséget, nagy mértékben ajánlja az egyházak kebelében az öntudatosságnak és élet-elevenségnek fentartása és biztosítása, mint életföltételei a protestántizmusnak. A mérsékelt tisztujtás háritja el a tagok részvétlenségét, megóv a közömbösségtől, bizalmatlanságtól s gyanúsításoktól, melyek mind megannyi betegségek csak tengődést és pusztulást idéznek elő az egyes egyházakban. (L. Révész I. Vélemény a magyar prot. egyházalkotmány főpontjai felett 1857.) A lekipásztori s tanítói nemkülönben a püspöki és egyházkerületi főgondnoki hivatalok tehát nem esnének a tisztujtás alá; a többi az egyházta-nácsosságtól kezdve mind 6 évenként restauráltatnék.

c) A mi egyházalkotmányunk megoldásánál nem lehet mellőzni végezetre az iskolaügyet is, szorosán hozzátartozik ahhoz. A magyar ref. egyház biztos fenmaradása és élete attól feltételeztetik, ha a tanügyet, még pedig egy a népiskolák, gimnáziumok és tanítóképezdek, mint a felsőbb tanügy vezetését miként eddig, úgy jövőben is önmaga intézi és kezei között tartja; azért tervezetemben az egyházszervezéshez az iskolák ügye is lényegesen hozzátartozik. E fontos ügyben is nagy szükség van, hogy az egyházkerületek egymást megértsék; főleg a középtanodák s felsőbb tanintézetek fentartásánál; emelkedjenek fel azon magasabb látkörre, jussanak el azon meggyőződésre, hogy nem a nagyszámu gimnáziumok, hittani és jogintézetek fogják fentartani és biztosítani a protestáns tanügyet, hanem a kevés számu, de jól berendezett, a tudomány követelményeinek megfelelő s versenyképes tanintézetek.

Ezen általános irányeszmék föltüntetése után, azon megjegyzéssel, hogy a mennyire az én ismereteim köre engedte, lehetőleg tekintettel voltam az erdélyi viszonyokra is: áttérek a Tervezetek előterjesztésére; majd az indo-

kolásban lesz alkalmam még egyes elveket megérinteni, hogy egyik és más javaslatomat mi alapon és felfogás mellett tettem. (Folyt. köv.)

Tóth Sámuel.

B E L F Ö L D.

Névy László a protestáns tanár-egyletről.

„Az országos középtanodai tanáregylet Közlönye“ 1878. febr. 15-ik számában a szerkesztő Névy László ismerteti a Lapunk január 18-iki számában közzétett protestáns tanár-egylet tervét, s kimondja nyílt meggyőződését, hogy egy prot. tanár-egylet eszméjét helyesli, s kívánja, hogy debreczeni kartársainak nemes buzgalomát óhajtott siker koronázza. Majd bőven közli Békési Gyula tanár felhívásának, tervének okait, s így rekeszti be jóakaratu cikkét Névy tanár ur :

„Mindenekelőtt nem tartózkodunk kimondani, hogy mi a kormány cenzuralizáló törekvéseit sohasem pártoltuk azon tan híveiként, mely feltétlenül az államot hirdeti a műveltség legbiztosabb őrének. Vastag hályog van azon a szemem, mely nem látja, mit művelnek a civilizált világban az autonom testületek, egyházak, községek, sőt egyesek is az iskolák ügyében; üres theoriák szédítették meg annak a fejt, a ki nem tudja, mit köszönhet csak a magyar közműveltség is a felekezetek áldozatra kész voltának. Hogy azonban a felekezeti iskolaügyekben sokféle baj van; hogy a korszerű fejlődésnek nagyon nehezen elmozdítható akadályai vannak; hogy az autonom testületek nem mindig fogtak készséggel és erélylyel a javítás munkájához, s tett helyett nem egyszer a régi dicsőségre való hivatkozással válaszoltak a megrovásokra; mindezt tudnunk kellett, s tudtuk is. Ily körülmények közt természetes, hogy teljesen helyeseljük a kormány törekvéseit; melyek az autonom iskolák korszerű fejlesztését törvény által akarják biztosítani, helyeseljük annivalinkább, mert igen sok prot. kartársunk szilárd meggyőződése is támogatja felfogásunkat. De ebből a felfogásból csak a rövid látás vagy a roszakarat magyarázhatja ki azt, hogy ellenségei vagyunk az autonom iskoláknak. Ellenkezőleg; ha van garancia arra, hogy az autonom iskolák fentartói mindazon tényezőket előteremtik, melyek a jó iskolánál megkívántatnak, szerencsésnek tartjuk önállásukat, s tiszta szívből kívánjuk, hogy működésükben semmiféle octroyált szabályzatok ne gátolják, ne dresirozzák őket.

Egy azonban bizonyos, és ez az, hogy minél féltékenyebben őrzik a felekezetek autonomikus jogait, annál nagyobb felelősség nyomja az iskolák fentartóinak és tanárainak vállait. Azért esik jól látnunk, hogy debreczeni társaink a hiányok nyílt bevallásával, de tette kész buzgalommal egyesületileg akarnak hatni az iskola és a tanári állás érdekében. Mi sok jót várunk a tervezett tanár-egylettől, s reméljük, hogy az a számos protestáns tanférfiu, a kiket az orsz. középtanodai tanár-egylet zászlaja nem tudott csatlakozásra birni, a saját házi ügyeik iránt lesznek annyi érdeklődéssel, a mennyi ily tervnek megvalósulásához szükséges.“

Széptettek Nánáson

Kedves barátom! A hatvanas, valamint a most folyó hetvenes évek, a h.-nánási ref. egyház életében, ha szinte nem korszak-alkotók; de mindenesetre évtizedek mulva is emlékeze-

tesek maradnak. Nemcsak azért pedig, mert az ügybuzgó egyháztanács a népnevelésnek anyagilag és szellemileg oly alapot vetett, melyen a további fejlesztés a jóakaratu utókorra nézve könnyű és biztos lesz; hanem azon kegyadományokat és alapítványokat illetőleg is, melyeket az egyház és iskolák iránti buzgó szeretet, a vallás és népnevelés oltárára áldozatul hozott.

A hatvanas évek elején Csóhány Miklósné Takács Klára asszony kétszáz forintot adott, hogy elhunyt egyetlen gyermeke emlékére egy ezüst urasztali kehely vásároltassék; Daróczi Zsuzsánna házat s udvarát hagyományozta, ugyanezen években egy urasztala készíttetésére; Pély Nagy Antónia Oláh Jakabné öngyámsága, egy arannyal gazdagon himzett s 4—500 forint értékű asztalterítőt ajándékozott ez urasztalára; Fodor Károly ur ezer forint adományával, orgonakészíttetésre buzdítá a hiveket s két év alatt a gyülekezet buzgósága felépítette a több mint hatezer forintba került orgonát; az 1876-ban elhalt Csóhány János hatszáz darab cs. aranyból álló alapítványt tett szegény tanulók segélyezésére; Sárka Bálint 2, Dombi János 2, Pálfi Miklós 18 köklös földet hagyományoztak végrendeletileg egyházi és iskolai czélokra; Takács László ur és neje Lente Zsuzsánna asszony 4—5 ezer forint értékű piaci házukat s beltelküket egy ref. felsőbb leányiskola alapjára ajándékozták a mult évben s a tanító fizetésének alapját is biztosították haláluk utánra; hogy említés nélkül hagyjam azon még sokaknak neveit, kik 40—50—100 frtos adományaikkal oda nevelték az iskolás árva gyermekek pénztárát, hogy 70—80 gyermeket vagyunk képesek annak kamatjából ruházni.*)

De említsük meg a mi legközelebb történt. Febr. 28-án egyháztanácsunk épen egy új tanterem építése felett vala tanácskozándó, a midőn egyházunk érdemekben megöszült főgondnok Nagy Sándor ur, egy iratot ad kezembe, melyben maga és neje Kovács Zsuzsánna nevében, kinyilatkoztatja, hogy azon két ezer forintból, melyet végrendeletileg különben is az egyháznak hagytak, ezer frtot most rögtön kifizet az építkezés költségeinek fedezésére; a másik ezer forintot pedig, mint alapítványt az apátlan és anyátlan tanuló gyermekek segélyezése s ösztöndíjazására hagyja.

Képzelheted édes barátom! hogy ez ajánlat minő hatásvolt a jelenvoltagekra! minő hatással volt reám, ki ugy a multakat, mint emez, ez idő szerint utolsó adományt illetőleg is, háttározott tudomásával bírok annak, hogy e nemes tetteknek rugója semmi más nem volt, mint az egyház iránt lángolva égő szeretet!!

Hozzád édes barátom! kérésem az, engedj meg, ha lapod utján akarom nyilvánosságra hozni mindezeket; ha Lapodban akarok mindezekért hálás köszönetet mondani azon egyház nevében, melynek én egyik erőtelen szolgálója vagyok; ha itt adok kifejezést lelkipásztori amaz áldásomnak, hogy a legnagyobb részt még életben levő jóltevők élete felett örködjék a mennyei Atyának boldogító kegyelme! azon igazaknak emlékezete pedig, kik már közülök sirjokban nyugosznak, legyen áldott és buzdító mind az időknek végéig.**)

Fogadd baráti jobbot

H.-Nánás, márczius 2. 1878.

Szerető barátod

Pákozdi Lajos, ref. lelk.

*) Ez ritka szép alapítvány!

Szerk.

***) A legnagyobb örömmel adom közre tartalmas leveledet, itt tettek beszélnek, hogy vallás alkotó ereje még mindig hatalmas, kivált

Egy özvegy lelkészné ajándéka.

Tudom, hogy a valódi nemes lélek jobb kezének cselekedetét még balkezével sem akarja tudatni; mit életkörüben czélba vesz, vagy épen keresztül visz, azért egyedül önmagában szereti föltalálni a tiszta szív igaz boldogságát; a valódi nemes lélek azért is szeret hallgatni keresztyén szívének áldozattételéről, mert tanítójának tudományából látta, hogy az — bár mindenütt és mindég jóltett, mégis minden kéz kinyujtása alkalmával intette tanítványait, hogy ő róla ne beszéljenek; a valódi nemes lelket ilyennek ismervén egy — egyházam javára tett — szép áldozatról eddig annyival is inkább hallgattam, mert női nemes lélek lepte meg a még ily külső jóíeteményben sohasem részesült hiveimet. Azonban a hála és kegyelet érzetét minél inkább tolmácsolni akarván, szoros erkölcsi kötelesség teljesítése gyanánt tekinthető, midőn valaki a nyilvánosság előtt mutatja be azt, ki életfeladatának irányául a valláserkölcsei jobb részt választotta, a „két kép a debreczeni egyházból“ cikkekcske is (lásd 6-ik szám) arra indított, hogy e Lap olvasó közönsége elé én is terjeszsek ki egy képet saját egyházamból, ama rövid vonásokban, melyekkel az, hálás emlékül jegyzőkönyvünkbe mult 1877-ik év július 8-án tartott tanácsülésben rajzoltattott.

4. szám. A lelkész jelenté, hogy néhai nt. Békási Sándor beregszászi ref. lelkész özvegye nt. Lisztner Juliánna asszonyság egyházunk számára egykori — mint nt. Győri Péter itteni ref. lelkész s neje fogadott leányuk — e helységben töltött gyermekkori boldog napjainak emlékeül s a nevezett gyámszülék iránt tartozott hálájának megadása tekintetéből 100 azaz száz o. é. forintot küldött egy ezen összegezől szóló alapítvány levél kíséretében, melyben az tétetik kötelességünkkel, hogy évenkénti kamatját szegénys főleg árva protest. gyermekek iskolai neveltetésére fordítsuk.

A felolvasott alapítvány levélben is megemlített 100 azaz száz o. é. frt rendeltetési magasztos czéljának tudatában a legszivesebb örömmel s a legbensőbb hálaérzettel fogadtatott s háttározattá tétetni rendeltetett az is, hogy a lelkész, egy meleg köszönő levelet az előljárók aláírásával intézzen, küldjön nt. Lisztner Juliánna asszonysághoz, hogy nagybecsű ajándékáért azáltal is róhassunk le valami kis részt a tartozott hálaadóból.

Ime ez az én egyházamból felmutatott kép, mely ihletlenül senkit sem bocsát el magától, sőt sok, nemcsak gyám, de édes gyermek is eszményképül választhatná; mert a gyermekkori boldog mult emlékeit a már meglett sőt hajlott korban is igen szép és nagyon boldogító keresztyéni emlékekben valósíthatná meg. Őszintén szólva nekem magamnak e kép különösen azért is tetszik; mert e vallástalannak kiáltott korszakban egy prot. ref. lelkész visszamaradt bús és agg özvegyének ajándékáról tanuskodik.

Kispalád, 1878. február 20.

Nagy Elek,
ref. lelkész.

ha oly lelkészek állnak az oltár körül, mint kedves barátom te és becsült tisztársad, E nemes tettek engem is meghatóltak. Az Ur áldja meg a ti munkálkodástokat, s a jötevő lelkeket fedezze gondviselő szárnyaival!

Szerk.

Katona dolgok.

Kémeri Ödön ur e Lapok 6-ik számában keservesen panasolja, hogy hitfelekezetünk némely lelkészei és segédlelkészei bizonyos miniszteri rendeletek alapján, a Védtörvény 25-ik §-a világos és könnyen érthető rendelkezése ellenére, tényleges szolgálatra kényszerítettnek.

Kétség nélkül nagy sérelem ez, melynek leendő megszüntetésére minden eszközt meg kell kísértenünk; de vannak apróbb zaklatások is, melyek szintén e mellé sorozhatók. Ezen apróbb zaklatásoktól aztán a tábori lelkészekké kinevezett egyének sem menekülhetnek a maguk erején, tünniök kell, bármi sajnosan essék is a tülés. Ezekért sem ártana, ha alkalomszerűleg, egy füst alatt szót emelne az e. ker. gyűlés, vagy zsinat. Álljon itt egy a többek közül.

A mult év okt. 10-én kapok egy német felhívást, hogy nov. 5-én 9 órakor jelenjek meg „haupt rapportra“ Munkácson a tiszti kaszinó helyiségében. Gombát ettek ezek az urak? — kérdém magamban, hiszen az a tiszti kaszinó éntölem épen 25 mérföld vasuton. 25 oda, 25 vissza; no ha ez komoly dolog, adieu kápláni fizetés! Mentem az épen akkor városunkban ellenőrzési szemlét tartó tiszthez, az tudtomra adta, hogy biz ez komoly dolog. Én előadtam neki okaimat s kértem, vegye tudomásul, hogy a mint láthatja is egészséges vagyok. Adja tudtul ezt az illető helyen, valamint azt is, hogy ellenőrzési szemlére itt megjelentem előtte. Ő azt mondta szívesen teszi, de folyamodnom kell e tárgyban a hadparancsnöksághoz, mert tiszt vagyok. Meg is irtuk mindjárt a folyamodást, el is küldtük, meg is jött rá nem soká az elutasító válasz, s nekem, magára hagyva egyházamat, mert már b. e. princzipálisom nem élt, épen vasárnap, mert nov. 5. hétfőre esett, mikor még temetés is volt; mennem kellett Munkácsra.

Ott aztán találtam én oly kollégákat is, kik ilyenforma utat, mint jómagam, szekeren tettek meg.

Mikor megjelentünk, azt modták diktáljuk be a nevünket s elmehetünk. — Láttuk, hogy az ellenőrző tiszt ur felkötötte a kardját, meg leoldta s eszünkbe jutott a jó Tompa fitymálódása: „ezért ugyan fecske, gólya, ide se jöttetek volna.“ És mikor én szót emeltem az ily furcsa eljárás miatt, mondván: azt tudom hogy minden szabadságos katonának kötelessége megjelenni évenként az ellenőrzési szemlén, de arról nincs tudomásom, hogy olyan törvény léteznék, mely azt parancsolná, hogy 50 mértföld utra kényszerítettessenek e kötelességük betöltése végett az illetők, kérjük, hogy jövőre a járásokban tartatni szokott ellenőrzési szemlén jelentkezhessünk mi is; utasítottak, hogy folyamodjam a minisztériumhoz.

Nem tettem, mert tudom, hogy az ilynemű folyamodásokra kivált, ha egyesek adják azt be minél ritkábban érkezik kedvező válasz.

Hogy ilynemű zaklatások által mennyire emeltetik a hadsereg harczképessége, azt az én gyöngye elmém megítélni nem képes, de hogy adósságba kellett magamat verni, s negyedévi fizetésem elvitte ez a kis kéjutazás; azt elég sajnosan tapasztaltam, s még csak nem is vigasztalhattam magamat mással, minthogy: katona dolog az egész.

K Ü L F Ö L D.

Duff Sándor emlékezete.

Az „Evangeliumi protestáns Lap“ keresztyén olvasói csakis megilletődéssel vehetik a jelenkor egy nagy s mondhatni korszakot alkotó hittérítője halálának hívét.

Duff Sándor született 1806. ápril 25-én, egy majorházban, Perthmegyében, hol atyja bérlő volt. Az elemi s grammatikai iskolák végzése után, 1821-ben a st.-andrews-i egyetemre ment, hol tanulói pályáját a legkitünőbb sikerrel megfutván, végül 1829. aug. 12-én a skót államegyház lelkészévé avattaték fel. Már tanuló korában feltünő lelkesedéssel viselték a missiók ügye iránt.

Az apostoli lélek előtt működésterül India lön a Gondviselés által kijelölve s méltán mondhatni, hogy az a 24 év, mit Dr. Duff 1830-tól kezdve India evangyélizálásában töltött el, a siker történelme volt. Lángoló bite s lelkesedése Urunk szent ügyének diadalra vezetése iránt, bámulatos erélyt és kitartást adott működésének, akár az ut egyenetlésében, annak befogadására, kinek teljes hatalom adatott mennyen és földön az uralkodásra, akár a skót, angol és amerikai egyházak tette serkentésében a külföldi missiók nagyfontosságú ügyére vonatkozólag. Mint az államegyház hittérítője kezdte meg a dicsőséges munkát Indiában; azonban az emlékezetes 1843-ban, midőn a mostani skót szabadegyház függetleníté magát az állami kötelekektől. Dr. Duff is szívének egész melegével rokonszenvezett a nagy eseménynel s vele együtt a többi hittérítők testületileg odahagyák az államegyházi viszonyt s megalkoták Calcuttában (India fővárosában) is a szabadegyházat.

Indiából élte öreg napjaira hazatérve, a skót szabadegyház három (edinburghi, glasgowi és aberdeeni) kollégiumában Dr. Duff tölté be, vagyis foglalá el az ujonnan alapított evangyélitai, vagy más szóval, missiói theologia tanszékét, rendre tartván felolvasásait azok mindenikében s az öreg napjaiban is ifju lelkesedéstől lángoló nemes lélek nem szünt meg az egyház jövő lelkészeit meleg érdeklődésre hangolni Krisztus evangyéliomának „minden teremtetett állatnak“ való prédikálása iránt. Lehetőségig önmegtagadó lévén s az előtte mindennél szentebb és drágább ügy előmozdítását mindhalálig szíven hordozván, tanári fizetését nem vette maga részére igénybe, hanem missiói célokra ajánlotta azt fel. Teljes önzéstelenségének az is szép bizonyítéka, hogy azon többrendbeli véghagyományt, mit missiói pályája alatt tiszteletképen kapott, mind átadta missiók javára az egyház rendelkezésére. Lelkének e nemes tulajdonát még megkapóbbá teszi s jövőre is fennen fogja hirdetni az a végrendelet, mit fenmaradt hagyatékára nézve tett. Ez ugyanis abban áll, hogy hagyatékából alapittassék egy missiói felolvasási szék, oly czéllal, hogy annak alapján külön missiói felolvasások tartassanak negyedévenként Edinburghban és Glasgowban. A fenkölt lelkü Duff tehát holta után is beszélni fogja e végrendeletben a keresztyén missió nagy igazságait úgy saját itthagott szülőhona, mint a művelt világ mindazon része előtt, hol a sötétségben lakozó emberiség evangyélizálása, a bűnös lelkek Krisztushoz vezérlése a legszentebb feladatként tekintetik, mit az egyház dicsőséges Ura drága örökül hagyott tanítványaira. Dr. Duff keresztyén filantrop volt a szó legszentebb értelmében.

A nagy hittérítő Isten lelki országa terjesztésének ügye mellett utoljára azon levelében emelt nyilvánosan szót, mit az evangyéliomi prezsbiteriánok mult nyáron Edinburghban tartott egyetemes zsinatához intézett volt s miben a világ különböző pontjairól összejött testvéreket közös tevékenységre serkentette egy újabb missiói vállalat létrehozásában a déli Csendestenger szigetei számára. Személyesen ő már nem vehetett részt elkezdődött betegsége miatt azon tanácskozásokban.

Dr. Duff hervasztó betegsége már a mult iskolai év végével elkezdődött s aztán mindinkább fejlődött, míg végre a csendes halál f. é. febr. 12 én véget vetett földi életének. Hátrahagyott családjából idősb fia New-Zealandban van megtelepülve; második fia kereskedő Calcuttában; leánya pedig egy calcuttai kereskedő neje. Ez utóbbiak atyjuk betegségének hírére hazajöttek Calcuttából s gyermeki hűséggel és gyöngédséggel ápolák betegsége alatt szeretett atyjukat. Mint jellemző tény, azt sem hagyhatjuk említés nélkül, hogy Dr. Duff két izben tiszteltetett meg a skót szabadegyház által moderátorsággal. Oly tiszteletnyilvánítás volt ez, minőben az újabb idők történetében rajta kívül még csak a nagy Chalmers részesítették.

Sydmouthból (Devonmegyében), hova Dr. Duff egészségi szempontból, az enyhébb időjárás tekintetéből, vonult volt a tél folyamára, a megboldogult holtteste Edinburghba szállítatván, itt az általános meghatottság jelei közt temetteték el a Grange-temetőbe, hol a szabadegyház már oly sok jeles és nagy férfiaknak nyugosznak földi maradványai. Az elköltözött nagy hittérítő temetése f. évi február 18-án valóban megható látványt nyújtott a szemlélőnek. A végtisztességnél Skócia minden nagyobb egyházai, prezsbiteriánok, episkopálisták és kongregacionálisták egyiránt, képviselve valának s a különböző nevű, de egy Mestert és Közbenjárót valló, egyházakhoz tartozó lelkészek, tanárok és hittanulók, a részvevő roppant számú közönséggel együtt, beláthatlan sorát tevék a gyászoló halotti sokaságnak. A különböző egyházak és missiói társulatok s tanári testületek képviselőitén kívül, Edinburgh városa is megtette a tőle telhető legnagyobb tisztességet az elhunyt férfiú iránt, a mennyiben a Lord Polgármester, a városi tisztviselők és tanácsosok hivatalos szinben vettek részt az egyszerű, de ünnepélyes és megható végtisztességben. A Barclay-templomban, a skót főváros szebb templomának egyikében, az egyszerű, de megható halotti szertartás a szabadegyház, államegyház és egyesült prezsbiterián egyház moderátorai által végeztetett. A gyászmenetre utközben mindenütt óriás néptömeg várt, bánatuknak és rokonszenyűknek inkább komoly meghatottság, mint élő szavak által adván kifejezést. Az érzelm mélysége és természetes önkéntessége, mit Skócia népének minden osztálya tanusított ez alkalommal, méltó hálaadó fizetése volt a nagy hittérítő keresztyén érdemeiért és szolgálataiért. — A megható látvány, mint mondják, egyike vala a legimponálóbbaknak, miket e nemben Edinburgh eddig látott. Igen, mert a végtisztesség a „missiók Chalmersének“ adatott.*)

Bethlendi Endre.

*) Duff alapított Indiában felsőbb tanintézetet az indu ifjuság keresztyéni és tudományos legmagasb kiművelésére. . . s ő tette első az induk számára az angol nyelvet a képzés nyelvév. Lassanként ellenzői is meghajoltak a siker előtt. . . az indu nevelésrendszerben áldásos forradalmat és fordulatot idézett elő, ő lett nevelésügyi reformátor a angol Indiának. Az általa alkotott nagy intézmények, s könyvei a közoktatás, missiók, India kormányzása s törvényhozása felett, tudós

K Ö N Y V É S Z E T.

— *Die alttestamentlichen Citate* im neuen Testament von Eduard Böhl Doctor der Philosophie und Theologie, o. ö. Professor an der K. K. evangelisch-theologischen Facultät in Wien, 1878. 8r. XXVIII+352 l. E komoly tudományos mű, Dr. Böhl „Forschung nach einer Volksbibel zur Zeit Jesu“ című, 1873-ban megjelent, alapművének második kötetül, tovább folytatásául veendő. A terjedelmes bevezetés után sorban veszi fel az ujszövetségi könyveket s idézi előbb görögül az ujszövetségi tételt azután héberül, — végre a septuaginta szöveget, ezután jó a fejtegetés, egybevetés, elemzés. . . így megy végig Mátén, lévén ebben szerző kimutatása szerint 44 idézet, a négy evangyéliomban 94; az egész ujszövetségben 276. — Bár nagyobb volna hazánkban a szentírás eredeti szövegében való gyönyörködés, búvárkodás, az exegetikai hajlam és izlés! akkor akadna nem egy, de több is, az egyházi férfiak táborából, a ki elmondaná Lapokban élményét, tanulmányát, észrevételeit a jeles és hívő theológus jelen műve felett! Átolvasás végett szolgálhatok az érdeklődőnek példánnyal. . . most alkalmasint meg kell elégedni ez egyszerű bemutatással. Fogadja szerző köszönetemet a példányért.

— *A polgárosult népek vallási jövője.* Irta Laveleye Emil a lüttichi egyetem professzora, fordította Feleki József, fogtói ref. lelkész. Budapest, 1878. Szerző tulajdona. 8r. 35 l. ára 30 kr. (Külön nyomat a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“-ból). Két éve jelent meg Laveleye e műve francziául, ugyanazon évben ismertette volt Lapunkban (E Pr. L. 1876. év 17. és 18. számok) egy kitünő képzettségű lelkésztől. Most üdvözljük a magyarul megjelent művet s fordítóját. E mű ugyan messze mögötte van — hatására nézve is — Laveleye „a protestántizmus és catholicismus“ című röpiratának, s jobban szeretnők ha Strauss, Renán, Taine, Réville, Huet, és Laurent írók helyett vagy mellett pozitívabb keresztyén írókra hivatkoznék, mert az azok szerinti Jézus vallás nagyon ködös, elmosott, elvont szinezetűnek tetszik: mindemellett is méltó a tanulmányozásra, megfontolásra e füzetke, s hogy birjuk hazai nyelvünkön, ez szép dolog és nyereség!

— Magyar Protestáns egyházi és iskolai *Figyelmező*, szerkeszti s kiadja Révész Imre (IX. évfolyam) II. és III. füzet, 1878. február és márczius, Debreczen, 8r. 49—120 l. Tartalom I. Az imádkozásról, Zsigmond Sándor. II. Hogy kell küzdeni a modern naturalizmus ellen? Van Oosterzee után Csák János. III. Tormássy János református szuperintendens kivonatos dolgozata a pesti vallásügyi bizottság munkálataiból (folytatás), közli Hoffer Endre. IV. Egyháztörténelmi tárcza 1) Egyháztörténelmi apróságok (Dévay stb.) G. K. 2) Zoványi György levele Rádai Pálhoz. 3) Rádai Pál levele Baranyi Mihályhoz. 4) Morice Vilmos levele Londonból, közli Keszi Hajdu Lajos. 5) Emlékezés a magyar prot. gályarabokról, közli Csiky Lajos. VI. Egyházi krónika (magyar gyász a pápa halála felett stb.). VI. Rövid irodalmi szemle s könyvészet (Urkon pohár stb.) Előfize-

értekezései, beszédei, minden ereye egy fővezérlé fölé irányulának: az ország evangyélizálása. . . ő főleg missionárius volt. A nagy presbyteri gyűlésre benyújtott füzetének címé „Missions the chiefend of the christian chorch“ (Missiók a főczélja a keresztyén egyháznak.) Irta Duff Sándor lelkész és hittudor. Edinburgh, 1877. kis 8-adrét. 61 lap.

Szék,

tési ára e folyóiratnak egy évre 4 frt. Nehány teljes példány és számos egyes füzetek a mult évekről is kaphatók.

— **Egyetemes történelem** életrajzokban népis-kolák számára. A tiszántúli reform. egyházkerület népis-kolai tanterve alapján írta Kállay István gyakorlóiskolai tanító. Debreczenben, 1878. 8r. 88 l. ára 25 kr. Készült a VI. elemi osztály számára, e nemben első és új kísérlet, annál inkább méltánylandó. Kállay ur már többrendbeli tankönyvvel szolgált a népis-kolai irodalomnak s mint jeles és sikeres tanító a tárgy és nyelv megválasztásában tapintatos, tapasztalat, észlelés nyomán indul. A szorgalmas irodalmi munkás iránt nő az elismerés folyvást.

— **Nevelés**, a máramarosi tanító-egylet közlönye, megjelenik minden hó 1-én és 15-én. M.-Sziget, márczius 1. 1878. Előfizetési ár nem egyleti tagoknak egy évre 4 frt. Lapvezér Szováthy Lajos, felelős szerkesztők Nagy Károly és Stelli Géza. Az 1-ső szám 8-rét, kéthasábos oldalú 16 lapu. Szép csendesen megindítatik e Lapban a felekezeti iskolák ellen a had „a szigeti községi iskola kérdéséhez” című cikk szerint a királyi tanfelügyelő megnyerte az izraelitákat közös iskola mellett nyilatkozásra s ez alapon sürgettetik e Lapban a k. tanfelügyelő, hogy ő „a városi polgármestert szigorú és időhöz kötött rendelettel oda utasítsa... hogy a városi testület a közös iskola felállítását végérvényűleg mondja ki... stb.” 1000 iskolaköteles növendék közül az izraeliták 44 gyermeket mutatnak ki, tehát a keresztyén jellegű iskolák feláldozandók! Izraelita honfitársaink legyenek szivesek kissé többet áldozni s tartsák fel iskolájokat... e város pedig inkább számarány szerint segítse őket is s a többség keresztyén iskoláit szinte... így legnyugtatóbb módon megoldható lenne a kérdés. Keresztyén szülék joggal és méltán ragaszkodnak felekezeti iskoláikhoz... jövőjét értő s fentartani akaró egyház minden erővel, áldozattal siet megmenteni jellemadó s vallást is ápoló iskoláját, avagy Pestalozzi örök igazán tanítá, „a gyermekeket nerelai kell legelőbb Istennek mint legfőbb jónak.” — Jobban-jobban érezzük szükségét annak, hogy ref. tanítóink tömörüljenek nemcsak egylet-alapításra, hanem közlöny indításra.

K Ü L Ö N F É L É K.

— **Káta y Gábor** a heves-nagykunsági ref. egyházme-gye egyik segédgondnoka, megyei főorvos, többrendbeli tudós szaktársulatok tagja, orvosi szakirodalmi könyvek szerzője élete 47-ik évében f. é. febr. 28-án szívszélhűdés következtében meghalt. Karczagon márczius 2-én temettetett el. A buzgó egyházi tisztviselő, emberiség és tudománybarát hamvai, nyugodjanak békében. Kerület és egyházme-gye benne sokat vesztek... méltó a mély részvét a szellemes férfiú váratlan elhunytán!

— (Halálozás.) **Dóczy Gedeonné**, a debreczeni ref. egyház felső leánynevelő intézet igazgatójának neje, a berni születésű **Levier Emma** asszony élete 37-ik évében f. évi márczius 1-sőjén meghalt. Vigasztalást kívánunk egyik legfontosb tanít-tézetünk felvirágoztató igazgatójának, a bánatos férjnek, s öt árójának. Béke az elköltözött hű élettársnak!

— **Köszönet**. Néhai Deák Mihály nagy-körösi tanár

árva testvérei javára adakoztak Dr. Márk Ferencz 1 forint 20 kr. Balogh Ferencz 2 frt. Fogadják érte a köszönetet. Brassó, 1877. január 25. Vén József, a kiskoru Deák-árvák gyámja. — (További adakozásokat elfogad Vén József Brassóban. Lásd Lapunk idei 2-ik szám 16. oldalát. Szerk.)

— **Paedagogiai társaság** alakult Budapesten, alapszabályai szétküldettek, titkára Dr. Kiss Áron. Tagsági díj 3 frt.

— **Dr. Vellentszény Mór** bölcsészettudor február 23-án d. u. 5 órakor tartotta felolvasását a debreczeni ref. kol-légiomi hittanszaki önképző Társulat díszülésén „a bölcsészet jelentősége a jelen korban és a jövőben” cím alatt. Nemcsak a társulati tagok, hanem a hit és bölcsészetszaki tanárok közül is többen megtisztelték jelenlétükkel a társulatot és a felolva-sót az e végre rendezett díszülésen. A bölcsészet jelentőségének fejtegetése alapos és korszerű volt s kedvezőleg fogadtatott. A társulat nevében annak elnöke Hajdu Zsigmond e. f. megkö-szönte a felolvasó szivességét. „A bölcsészet a keresztyén vallás testvére” mondá Ágoston egyházi atya. A felolvasásból az is kitűnt, hogy a bölcsészet a tudományok s az emberi művelődés barátja. Az értekezés kitünőnek mondható.

— **Téli Ujság**. A makói derék vallásos irányú néplap 9. 10. 11. számai megjelentek érdekes tartalommal, kiemeljük „a skót reform. egyház által fentartott budapesti zsidó missió” ismertetését, Szalay József költeményét, a makói egyház törté-netét stb. Egyes szám ára 2 kr. Minél nagyobb terjedést kívá-nunk ez olvasmányoknak.

— **Kecskeméti Lapok** f. é. 4-ik számában egy igen velős tartalmu vezércikk olvasható a magyar áfrikai társaság alkalmából, a keresztyénség emberiségi oldala tudatosan tár-gyaltatik benne; ki meri mondani azt is, „legyen bárkinek akár-milyen véleménye a török-orosz hadjáratról, annyi bizonyos, hogy annak az emberiségre nézve üdvös eredményei is lesznek, mert az emberkereskedés szennyétől egy darab földet meg fog tisztítani. E lealacsonyító üzérkedés fészke Áfrika s kiirtása csak úgy sikerülhet, ha fészkében támadtatik meg. A szerencsét-len török épen az, a ki ezen üzérkedés folytatását legnagyobb mértékben lehetővé teszi... ott, hol a művelt nemzetek beszél-nek, nekünk (magyaroknak) sem szabad hallgatnunk.” Illő do-log lenne, hogy a magyar is mutasson már fogékonyságot a ke-leti s az általános keresztyénség iránt érzéket, vagy rideg kivétel gyanánt akar tovább is egyedülieskedni?

— **Kecskemét**. Az iskolaszék betiltván a felekezeti-ségre emlékeztető szokást, közös imát rendelt a községi népis-kolákban a vallási formálítások mellőzésével. Ez intézkedés nagy visszahatást szült s a vallási érdekeit ezáltal sértettnek érző nép elvonja gyermekeit az iskolától. Az állami iskolában tanóra előtt és után ima nincs szokásban. Az ima a vallásfelekezeti dolga. (K. L.). Imé oda jutottunk, hogy az ima kiszorítatik az elemi iskolákból. Az ima, vallás, erkölcs, finom és lényeges nevelési eszközök... az az iskola, hol ezek honjokat nem lelik, magasztos feladatának soha sem felelend meg. Egy általános keresztyén ima mindég mondható még az állami iskolában is... ha tetszik ves-sen keresztet a katolikus, a protestáns pedig mellőzze, inkább ez legyen, minthogy a forma és külsőért maga az ima szám-üzesség.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.